

ОРГАНИ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА СУМЩИНІ ПІСЛЯ ЛЮТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 РОКУ

Доп. –асист. Іванущенко Г.М.

На початок 1917 року територія нашого краю перебувала у складі Харківської, Чернігівської, Полтавської та Курської губерній. Внаслідок революційних подій, які почалися в Петрограді у лютому 1917 року і закінчились падінням самодержавства 3 березня, по всій країні розпочалося створення нових органів влади, підконтрольних Тимчасовому уряду.

5 березня 1917 року газета “Сумський вісник” повідомляла про відречення Миколи II, а вже 8 березня було надруковано Наказ начальника громадської охорони № 1 від 7.03.1917 р.: *“Распоряженієм временнаго Сумского Комитета я избранъ начальникомъ общественной охраны и всѣхъ вооруженныхъ силъ г.Сумъ и уезда, и б сего Марта вступилъ в исправление обязанностей (...) въ интересахъ поддержанія требованія порядка и охраны гражданъ и ихъ имущества подъ моимъ личнымъ наблюденіємъ.*

Для пополненія охраны предполагаемой наружной милиціи предлагаю раненымъ, но способнымъ нести службу обществу, заявить мнѣ (Городская Управа, полковнику Катасонову) о своемъ желаніи поступить в штатъ служащихъ

Начальникъ общественной охраны полковникъ Катасоновъ”¹.

Отже, 6 березня 1917 року вперше у нашому краї згадується про нове на той час формування – народну міліцію, хоча за іншими даними ще 4 березня нарадою представників міських діячів і громадян м.Суджі було ухвалено постанову про вибори Тимчасового комітету і створення міліції².

До речі, поняття “народна міліція” не зовсім правильне, оскільки саме слово міліція, яке прийшло до нас з давнього Риму, означає “озброєний народ”. Тобто міліція в 1917-му виникла, як утворення народної самооборони і підтримання порядку, на відміну від поліції, яка такі ж функції виконувала на професійних засадах.

Місцеві органи влади, яким була підпорядкована міліція, час від часу намагалися поліпшувати її матеріальне становище, хоча в міських бюджетах не завжди передбачалося фінансування. Невідомо, якою була структура міліції та зарплата охоронців порядку в перші тижні нової влади, але на засіданні міської думи Сум 18 вересня 1917 року вже пропонувалося розмежувати функції міської та повітової міліції і за рахунок економії підвищити зарплату міліціонерам. Було встановлено такі місячні ставки:

- 2 дільничним комісарам по 300 крб.
- 2 помічникам комісара по 225 крб.
- 8 дільничним наглядачам по 180 крб.
- 8 старшим міліціонерам по 140 крб.
- 8 постовим міліціонерам по 125 крб.
- 8 листоношам по 180 крб.
- Писарям по 90 крб.

Крім того, на відрядження 2 комісарам і 2 помічникам виділялося по 25 крб кожному. На ті ж потреби 8 дільничних наглядачів одержували по 15 крб³.

Для утримання органів правопорядку та фінансування боротьби зі злочинністю пропонувалося залучати і громадськість, зокрема через проведення спеціальної підписки та інші добровільні внески.

Формування нових структур охорони порядку відбувалося в складних умовах, адже не всі професіонали з числа поліцейських мали бажання продовжувати службу. Так, 6 березня сумський повітовий справник В.П.Преображенський та пристав м. Суми Н.І.Манжелей подали до громадського комітету прохання про відставку⁴. Натомість, ще 4 березня помічник начальника Харківського губернського жандармського управління в Сумському, Лебединському і Охтирському повітах підполковник Леваневський С.П. та нижні чини залізничної жандармерії заявили про підтримку нового уряду,⁵ а 5-го березня така ж заява поступила від начальника сумської тюрми.

Бурхливе громадське життя вимагало від міліціонерів не тільки рішучих дій, але й повсякденної турботи про чистоту вулиць і безпеку руху, дотримання військовими форми одягу і

знешкодження провокацій з боку прихильників старого ладу. Так, з Конотопу повідомлялось про те, що зброю, відібрану в арештованих поліцейських було передано міліції, сформованій з робітників. У місті деякий час заворушень не спостерігалось, але вранці 8-го березня прихильники старого ладу відкрили стрільбу по місту, проте були затримані міліцією. Одного порушника вбили, двох інших було поранено. 9 березня в Конотопі міліція здійснила операцію, в ході якої проводились обшуки й арешти представників старої влади. Були заарештовані жандармський полковник і сумнозвісний пристав Жуков, у якого вилучили 50 браунінгів та кілька тисяч куль⁶.

Завдання, які стояли перед новоствореною міліцією вимагали титанічних зусиль, адже розлагоджена війною економіка, особливо сільське господарство, зростання маси паперових грошей (в порівнянні з довоєнним часом у 14 разів) породжували спокусу легкої наживи. Безчинствували зграї грабіжників, бандитів, убивць, процвітала торгівля наркотиками, фальшивими документами. У Москві, наприклад, дійшло до того, що на афішних тумбах поряд з численними закликами різних партій можна було прочитати оголошення такого змісту: *“Товарищи воры и грабители! Мы живем, как затравленные звери, принужденные насильем добывать себе пропитание, или помирают с голоду... Товарищи, надо нам сообща обсудить наши дела и недуги, надо найти выход, создать свою организацию, свою газету...”*

Автори цих закликів – амністовані Тимчасовим урядом злодії-рецидивісти – запрошували бажаючих на мітинг, не дотримуючись при цьому ніякої конспірації. Вони вказували місце проведення мітингу, закликали до абсолютної явки: *“Приходите все, братья-преступники, взрослые и малолетние”*⁷.

Тяжкий стан справ по боротьбі зі злочинністю змусив Тимчасовий уряд 17 квітня 1917 року видати “Тимчасове положення про міліцію”, яким передбачалося збереження і використання кадрів колишньої царської поліції. Така зміна політики у сфері будівництва правоохоронних органів мала на меті залучити кадри професіоналів для боротьби з розкраданням власності, яке внаслідок затягування аграрної реформи та

політичної агітації більшовиків набуло неконтрольованих масштабів. Зокрема, Сумським повітом прокотилася хвиля розгромів маєтків, і розкрадань майна поміщиків. Захоплення чужих посівів та врожаю продовжувались усе літо.

8 вересня 1917 року вийшов наказ № 94 Верховного Головнокомандувача О. Керенського, яким заборонялося насильницьке захоплення посівів, зібраного хліба, кормових трав і сіна, проведення самовільних порубок лісів у приватних і державних лісових масивах, відбирання сільськогосподарського реманенту, підвищення договірних цін на хліб. Особи, винні у порушенні цих заборон, а також ті, хто використовував військовополонених з казенних заводів для власних потреб, перешкоджав проведенню польових робіт, змушував власників платити за роботу хлібом, а не грошима (що в умовах інфляції було поширеним явищем), підлягали ув'язненню на строк до 6 місяців, або штрафів на суму до 300 крб. За групові злочини термін ув'язнення зростав до 3 років⁸.

Численні повідомлення місцевих газет про порушення правопорядку свідчать, що політична ситуація 1917 року сприяла кримінальним проявам серед населення і ніякими карами цей процес зупинити було вже неможливо. Раз по раз надходили повідомлення з Миколаївки Сумського повіту: про розкрадання майна економії, про те, що невідомі з метою наживи викопали з могили труп поміщика Калугіна⁹.

Певний простір для криміналу надавала і політична пропаганда окремих партій. Наприклад, конотопський повітовий комісар Тимчасового уряду 27 червня 1917 року видав розпорядження начальнику міліції здійснювати нагляд за *“публичными зрелищами съ тьмь, чтобы Вамь представлялись Указанныя в III и II Отдѣлахъ этого постановления афиши и изложения содержания изображений на фильм”*¹⁰.

Міліція контролювала також міграційні потоки, намагаючись виявити небажаних людей. МВС Тимчасового уряду навіть розробило текст присяги для осіб, які приймали російське громадянство, причому була окрема присяга для християн, іудеїв, язичників та атеїстів. Одночасно давалася вказівка *“в цілях*

державної безпеки" повідомляти про кожен окремий випадок переходу в російське громадянство іноземців¹¹.

Така пересторога стала актуальною ще й тому, що в 1917 році на території колишньої Російської імперії виникла ціла низка незалежних держав та політичних режимів, які встановлювали свої інститути громадянства та створювали власні правоохоронні органи.

Отже, внаслідок революційних подій 1917 р. на території Сумщини створювалася нова система правоохоронних органів, яка в складних умовах намагалася виконати покладені на неї завдання.

---

¹ Приказ Начальника общественной охраны. // Сумской вестник. - 1917. - 8 марта. - С. 1.

² Дідоренко Л. Нариси історії міліції Краснопільського району. (Машинопис) – С.8.

³ Засідання городской Думы // Сумской вестник. – 1917. – 20 сентября. – С.3.

⁴ Сумской вестник. – 1917. – 8 марта. – С. 1.

⁵ Там само. – 6 марта. – С. 2.

⁶ Там само. – 12 марта. - С. 4.

⁷ Дідоренко Л. Нариси історії міліції Краснопільського району. (Машинопис) – С.9.

⁸ Державний архів Сумської області (далі - ДАСО). ФР. 2673, оп.1, спр.1, арк.70.

⁹ Сумской вестник. – 1917. – 16 октября. – С. 4.

¹⁰ ДАСО.ФР. 5567, оп. 1, спр.2, арк.43.

¹¹ Там само, арк.114.

ТОРГІВЕЛЬНА СПРАВА ДИНАСТІЇ ХАРИТОНЕНКІВ

Доп. – асист. Даниленко В.В.

В історії нашої Батьківщини чільне місце посіє промислова династія Харитоненків, без яких неможливо уявити подальший розвиток вітчизняного цукрового виробництва.